

Πρὸς τὸ πρῶτον τοίνυν ῥητέον ὅτι τὰ οὐράνια σώματα, καὶ μὴ κινῶνται πρὸς τὰ ἐναντία εἶδη, κινῶνται μόντοι πρὸς τὸ ἐναντίον κείσθαι.

Πρὸς δὲ τὸ δεύτερον ῥητέον, ὅτι τὸ συμβεβηκὸς ἐκεῖνο τῷ πυρὶ καὶ ὄσα εἰσὶν ἀχώριστα συμβεβηκότα δύνανται συντίθεσθαι τῇ οὐσίᾳ καὶ τῇ ὕλῃ καὶ ὡσανεὶ ἐνοῦσθαι, καὶ τότε δύνανται λέγεσθαι μὴ ἐνυπάρχειν εἰ μὴ ὡς ἐν αἰτίᾳ, ἅμα δὲ καὶ παρῶνύμως εἰσὶν ἐν αὐτοῖς· διὰ τοῦτο τὰ ἐναντία αὐτῶν οὐ δύνανται ποτε ἐνυπάρχειν τοῖς ὑποκειμένοις αὐτῶν.

Leçon IX.

De la quantité.

10 ΕΝ ΔΕΥΤΕΡΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΝ ΠΕΡΙ ΠΟΣΟΥ.

Μετὰ τὴν τῆς οὐσίας κατηγορίαν ἀμέσως ἔπετα· τὸ κεφάλαιον τὸ περὶ τῆς ποσότητος, ἧτις ἐστὶ δευτέρα κατηγορία τῶν τεσσάρων κατηγοριῶν αἱ εἰσὶν ὡσπερ αἰτίαι τῶν ἄλλων, ὡς προείρηται, καὶ ἐστὶ πρώτη τῶν κατηγοριῶν, κατ' ἄλλους, αἱ εἰσὶ συμβεβηκότα ἔσωθεν ἐπιόντα· αἱ γὰρ ἐξ 15 περὶ ὧν ὁ Φιλόσοφος οὐ διαλαμβάνει ἐν πλάτει· εἰσὶ συμβεβηκότα ἔσωθεν ἐπιόντα.

Τίθησι δὲ μετὰ τὴν οὐσίαν τὴν ποσότητα δι' αἰτίας τρεῖς, κατὰ τὸν Βοήτιον· μίαν μὲν, ὅτι πάντα τὰ ὄντα ἅμα τῷ εἶναι ἢ ἐν εἰσιν, ἢ πολλά, καὶ οὕτως ἅμα τῷ εἶναι εἰς τὸν ἀριθμὸν πίπτουσιν. Ἐπεὶ δὲ ὁ ἀριθμὸς 20 ποσότης ἐστίν, αὐτίκα μετὰ τὴν οὐσίαν ἔπετα· ἢ ποσότης. Δευτέραν δὲ αἰτίαν λέγει, ὅτι ἡ ποσότης ἔχει ὁμοιότητα πρὸς τὴν οὐσίαν κατὰ τινὰς ιδιότητας κοινὰς αὐτῶν, οἷον τὸ μὴ ἔχειν ἐναντίον καὶ τὸ μὴ ἐπιδέχεσθαι τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, αἱ δὲ ἄλλαι κατηγορίαι οὐχί· καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τὴν οὐσίαν ἀμέσως διορίζεται περὶ τῆς ποσότητος. Τρίτην αἰτίαν καὶ 25 ἀληθεστέραν λέγει, ὅτι πρὸς τὸ εἶναι τὸ σῶμα ἀναγκαίως ζητοῦνται αἱ τρεῖς διαστάσεις, μήκος δηλονότι, πλάτος καὶ βάθος, ὧν τὸ μὲν μήκος ἐστὶν ἀπὸ τῆς γραμμῆς, τὸ δὲ πλάτος ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας, τὸ δὲ βάθος ἀπὸ τοῦ σώματος καθό ἐστὶ τὸ σῶμα ποσότης· ὥστε πρὸς τὸ σῶμα ζητεῖται ἢ τε συνεχῆς ποσότης καὶ ἢ διωρισμένη· ἢ μὲν διωρισμένη, διότι 30 ζητεῖται ἢ ὅ τρία ἀριθμοί· ἢ δὲ συνεχῆς, διότι οὗτος ὁ τριαδικὸς ἀριθμὸς ἀριθμὸς ἐστὶ ποσῶν συνεχῶν. Ἐπεὶ τοίνυν ἡ ποσότης ζητεῖται ἀναγκαίως πρὸς τὴν οὐσίαν (ζητεῖται γὰρ πρὸς τὸ σῶμα καθό ἐστὶν οὐσία), ἀμέσως μετὰ τὴν οὐσίαν τάττεται. Ἡ δὲ ποιότης ἔπετα, ἐπεὶ, πρῶτον, ἐστὶ π σῶμα, εἶτα λευκόν. Πρὸς δὲ τὸ εἶναι σῶμα ζητεῖται ἀναγκαίως ἢ ποσότης 35 ὡς εἴρηται· ὥστε δεῖ μετὰ τὴν ποσότητα εἶναι τὴν ποιότητα, καὶ οὐ μετὰ

τὴν οὐσίαν εὐθύς. Εἰ δὲ τις λέγοι· ἀλλὰ μείζων ἐστὶν ὁμοιότης τῆς ποιότητος πρὸς τὴν οὐσίαν, διότι τινὲς ποιότητές εἰσιν οὐσιώδεις· οὐδεμία δὲ ποσότης ἐστὶν οὐσιώδης, ἀλλὰ πᾶσαι ἐπουσιώδεις εἰσίν, καὶ διὰ τοῦτο ἔδει ἐπεσθαι πρῶτον τῇ οὐσίᾳ τὴν ποιότητα μᾶλλον ἢ τὴν ποσότητα· πρὸς τοῦτο φημί, ὅτι αἱ οὐσιώδεις ποιότητες οὐ τάττονται ἐν τῇ κατηγορίᾳ τῆς ποιότητος ἀλλὰ μᾶλλον ἐν τῇ τῆς οὐσίας ὡς ἀρχαὶ αὐτῆς, ὡς πολλάκις πρότερον εἴρηται, ὅτι αἱ διαφοραὶ ἐν τῷ αὐτῷ γένει εἰσὶ μετὰ τῶν οἰκείων εἰδῶν, ταττόμεναι ἐν ἐκείνῳ τῷ γένει κατὰ ἀναγωγὴν ἢ ἀνάλυσιν. Ἀλλὰ καὶ εἰ ἦσαν ἐν τῷ γένει τῆς ποιότητος, οὐδ' οὕτως ἔδει τάττεσθαι τὴν ποιότητα μετὰ τὴν οὐσίαν· οὐ γὰρ πᾶσα ποιότης ἐστὶν οὐσιώδης. Εἰ δὲ πᾶσαι αἱ ποιότητες οὐσιώδεις ἦσαν, εἶπετ' ἂν τὸ ἐπιχειρήμα.

Ἐπέκεινα δὲ ὧν φησὶν ὁ Βοήτιος εἰδέναι δεῖ, ὅτι ἡ ποσότης ἐστὶ συμβεβηκὸς παρεπόμενον πᾶσι τοῖς οὐσιῶδες καθὼ εἰσιν ὄντα, οἷον ὁ ἀριθμὸς καὶ τὸ σῶμα, καθὼ ἐστὶ συνεχῆς ποσότης τὸ σῶμα· ἡ δὲ ποσότης καὶ τὰ λοιπὰ συμβεβηκῶτα παρέπονται τῷδε ἢ ἐκείνῳ τῷ ὄντι, καὶ οὐ πᾶσιν ἀπλῶς, καὶ οὐδὲ τῷ σώματι ἀπλῶς, ἀλλὰ τῷδε καὶ ἐκείνῳ τῷ σώματι· οὐ γὰρ δύνανται εἶναι ἄνευ τῆς ὕλης ταυτησί, καὶ τῆς μερικῆς καὶ σεσημειωμένης καὶ ὀρισμένης· τὸ δὲ σῶμα νοεῖσθαι δύναται ἄνευ τοῦδε ἢ ἐκείνου τοῦ σώματος, ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ ἀριθμὸς· κἀντεῦθεν συμβαίνει καὶ τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας περὶ τὴν ποσότητα μόνην συνίστασθαι. Τούτου τοίνυν οὕτως ἔχοντος, ἐπεὶ ἡ ποσότης ἐστὶ συμβεβηκὸς καθολικώτερον τῶν ἄλλων συμβεβηκῶτων καὶ ἔπεται τοῖς πράγμασι καθὼ πράγματα f. 97 ἄπλῶς, οὐ καθὼ εἰσι τόδε ἢ τόδε ἀφωρισμένως, εὐλόγως τῶν ἄλλων συμβεβηκῶτων πρότερον ὄν καὶ ἐν τοῖς περὶ αὐτῶν λόγοις προτέτακται καὶ ὑπὸ τὴν οὐσίαν ἀμέσως ἐτέθη.

Τίθησι δὲ καὶ Ἀμώνιος ἑτέρας αἰτίας, ἀλλὰ αὗται, κατὰ συμβεβηκὸς οὐσαι καὶ οὐκ ἀπὸ τῆς οὐσίας τῶν κατηγοριῶν λαμβανόμεναι, ὀλίγου ἀξιοῦνται λόγου.

Διαιρεῖται τοίνυν τοῦτο τὸ περὶ τοῦ ποσοῦ κεφάλαιον εἰς δύο. Πρῶτον μὲν γὰρ διδάσκει περὶ τῆς ποσότητος κατὰ τὰ οὐσιώδη αὐτῆς, διαιρῶν εἰς τὰ αὐτῆς εἶδη. Ἐν τῷ δευτέρῳ διαλαμβάνει περὶ τῶν συμβεβηκῶτων αὐτῆς, τιθεὶς τὰς αὐτῆς ιδιότητας ἐν τῷ· „Ἐτι τῷ ποσῷ οὐδὲν ἐστὶν ἐναντίον.“ Τὸ πρῶτον πάλιν εἰς δύο διαιρεῖται· πρῶτον μὲν γὰρ διαλαμβάνει περὶ τοῦ ποσοῦ καθ' αὐτό· δεύτερον, περὶ τοῦ κατὰ συμβεβηκὸς ποσοῦ. Ἡ τοῦ πρώτου διαίρεσις αὐθις ἐστὶ σαφής· ὅτι πρῶτον τίθησι διαίρεσεις δύο τοῦ ποσοῦ, εἶτα διασαφεί ταύτας, τὴν μὲν πρώτην ἐν τῷ· „Τῶν μὲν γὰρ τοῦ ἀριθμοῦ μορίων“· τὴν δὲ δευτέραν ἐν τῷ· „Ἐτι τὰ μὲν ἐκθεσιν ἐχόντων.“

20 δὲ om A

Τίθησι τοίνυν πρώτην διαίρεσιν τοῦ ποσοῦ, ὅτι τὸ μὲν αὐτοῦ ἐστὶ διωρισμένον, τὸ δὲ συνεχές. Καὶ ἐστὶ διωρισμένον μὲν οὐ τὰ μόρια οὐ συνάπτει πρὸς τινα κοινὸν ὄρον, συνεχές δὲ οὐ τὰ μόρια συνάπτει πρὸς τινα κοινὸν ὄρον. Δευτέραν δὲ διαίρεσιν τίθησιν, ὅτι τοῦ ποσοῦ τὸ μὲν συνέστηκεν ἐκ τινῶν ἃ θέσιν ἔχουσι τῶν ἐν αὐτοῖς μορίων πρὸς ἀλληλα, τὸ δὲ συνέστηκεν ἐκ τινῶν ἅπερ οὐκ ἔχουσι θέσιν τῶν ἐν αὐτοῖς μορίων πρὸς ἀλληλα. Καὶ τὸ μὲν διωρισμένον ποσὸν εἰς δύο ὑποδιαίρει, οἷον εἰς ἀριθμὸν καὶ λόγον· τὸ δὲ συνεχές εἰς πέντε, οἷον γραμμὴν, ἐπιφανείαν, σῶμα, ἐπὶ δὲ παρὰ ταῦτα χρόνον καὶ τόπον. Ἔτι δὲ παρὰ ταῦτα φησι, διότι αὗται αἱ δύο ποσότητες μετροῦσι τὸ πρᾶγμα ἔξωθεν, δηλονότι ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος, αἱ δὲ λοιπαὶ τρεῖς μετροῦσι τὸ πρᾶγμα ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ πράγματος.

Ταῦτα εἰπὼν, σαφηνίζει τὴν προτέραν διαίρεσιν. Καὶ πρῶτον μὲν δείκνυσιν, ὅτι ὁ ἀριθμὸς καὶ ὁ λόγος εἰσὶ διωρισμένα· ποσότητες, καὶ ἡ ἀποδείξις ἐστὶ τοιαύτη. Ἐκείνη ἐστὶ διωρισμένη ποσότης, ἧς τὰ μόρια οὐ συνάπτουσι πρὸς τινα κοινὸν ὄρον· ἀλλὰ τὰ μέρη τοῦ ἀριθμοῦ οὐ συνάπτουσι πρὸς τινα κοινὸν ὄρον· ὁ ἀριθμὸς ἄρα διωρισμένη ποσότης ἐστὶ. Τίθησι τοίνυν τὴν ἐλάττω μόνην, εἶτα αὐτὴν ἀποδείκνυσιν ἐπὶ παραδείγματι τοῦ δέκα ἀριθμοῦ. Τὰ γὰρ μόρια αὐτοῦ, φησί, καὶν τε τὰ πέντε καὶ πέντε εἰπῆς, καὶν τε τὰ ἑπτὰ καὶ τρία, πρὸς οὐδένα κοινὸν ὄρον συνάπτουσιν, ἀλλ' ἕκαστον μέρος ἐστὶ διωρισμένον καὶ κεχωρισμένον καθ' αὐτὸ τοῦ λοιποῦ. Ἀφ' ἑνὸς δὲ παραδείγματι τοῦ δέκα καὶ ἐπὶ παντὸς ἀριθμοῦ τοῦτο ἀποφαίνεται, τὸ μὴ ἔχειν δηλονότι ὄρον τῶν μορίων κοινόν, καὶ οὕτω συμπεραίνει, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν διωρισμένων ἐστίν. Ὅτι δὲ καὶ ὁ λόγος διωρισμένον ποσόν, δείκνυσιν τῇ αὐτῇ ἀποδείξει ἧ καὶ τὸν ἀριθμὸν· οὐδὲ γὰρ τοῦ λόγου τὰ μέρη, τουτέστιν αἱ συλλαβαί, πρὸς τινα κοινὸν ὄρον συνάπτουσιν, ἀλλ' εἰσὶ πάντῃ διηρημένα, ὡσπερ ἐν τῷ Πέτρος ὀνόματι τὸ Πέ τοῦ προς πάντῃ διώρισται.

Ἰστέον δὲ ὅτι τὸ μὲν τὸν ἀριθμὸν εἶναι ποσόν οὐ δείκνυσιν, διότι οὐδενὶ τοῦτο ἀγνοεῖται· τὸ δὲ τὸν λόγον εἶναι ποσόν δείκνυσιν, διότι οὐκ οὕτως ἐστὶ φανερόν· καὶ δείκνυσιν οὕτως. Πᾶν τὸ μετρούμενον ποσόν ἐστίν· ἀλλ' ὁ λόγος μετρεῖται· καὶ γὰρ μετρεῖται μακρῶ καὶ βραχείᾳ συλλαβῇ, καὶ ὅλως μετρεῖται συλλαβῇ· ὁ λόγος ἄρα ποσόν ἐστίν. Ἐπεὶ δὲ ὁ λόγος ἐστὶ καὶν τῇ ψυχῇ, καὶν τῇ χάρτῃ, καὶ οὕτως οὐκ ἐστὶ ποσότης· ἐστὶ δὲ καὶν τῇ προφορᾷ, καὶ οὕτως ἐστὶ ποσότης, ἐξηγούμενος ἑαυτὸν εἶπε· „Λέγω δὲ τὸν μετὰ φωνῆς γινόμενον λόγον.“ Εἰδέναι δὲ δεῖ, ὡς οὐ λαμβάνεται ἐνταῦθα ὁ λόγος ὡς τρόπον ἐν τῷ Περὶ ἑρμηνείας ἐλαμβάνετο, ὅστις συνέστηκεν ἐξ ὀνόματος καὶ ῥήματος, ἀλλὰ λαμβάνεται ὁ λόγος κοινῶς, τουτέστιν ὡς ἅπασα προφορά, οἷον τὸ Πέτρος.

27 πάντα B

30 τὸ δὲ τὸν λόγον BC

39 ὡς om A, en interligne C

Ἡ δὲ γε γραμμή.

Ἐξηγείται νῦν τὸ δεύτερον μέρος τῆς διαιρέσεως, δηλονότι τίνα εἰσὶ τὰ συνεχῆ ποσά, καὶ ἔστιν εἷς λόγος κοινὸς περὶ πάντων τῶν πέντε τοιοῦτος. Ἐκείνη ἐστὶ συνεχῆς ποσότης, ἣς ἔστι λαβεῖν κοινὸν τινα ὄρον, f. 98^v πρὸς ὃν αὐτῆς τὰ μέρη συνάπτουσιν· ἀλλ' ἡ γραμμή, ἡ ἐπιφάνεια, τὸ σῶμα, ὁ χρόνος καὶ ὁ τόπος εἰσὶ τοιαῦτα· εἰσὶν ἄρα συνεχεῖς ποσότητες. Καὶ δείκνυσι τὴν ἐλάχιστον ἐξ ἑκάστου τούτων. Τὰ γὰρ τῆς γραμμῆς, φησί, μέρη συνάπτουσι πρὸς τὴν στιγμὴν· τὰ δὲ τῆς ἐπιφανείας πρὸς τὴν γραμμὴν, καὶ τὰ τοῦ σώματος πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ πάλιν τὰ τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου συνάπτει. Τὸ μὲν γὰρ ἐνεστώως, μέρος ὃν τοῦ 10 χρόνου, συνάπτει πρὸς τὰ λοιπὰ μέρη, τὸ παρεληλυθὸς δηλονότι καὶ τὸ μέλλον. Τὰ δὲ μέρη τοῦ τόπου συνάπτουσι πρὸς τινα κοινὸν ὄρον, πρὸς ὃν καὶ τὰ τοῦ σώματος συνάπτουσι μέρη, καὶ τούτου αἰτία ἐστίν, ὅτι ὁ τόπος περιέχει ἕκαστα τὰ μέρη τοῦ σώματος. Ἰίνεται τοίνυν συμμετρησις ἐν τῷ περιεχομένῳ σώματι καὶ τῷ περιέχοντι τόπῳ, ὥστε ὅπου περὰ 16 νουσι τὰ μέρη τοῦ περιεχομένου σώματος, ἐκεῖ περαίνειν καὶ ὀρίζεσθαι καὶ τὰ μέρη τοῦ περιέχοντος τόπου. Ὁ τόπος ἄρα καὶ τὸ σῶμα πρὸς τὸν αὐτὸν κοινὸν ὄρον συνάπτουσιν.

Ζητήματα.

Ἐνταῦθα ζητεῖσθαι πολλὰ δύνανται, ἀλλ' ἡμεῖς ζητήσομεν ὅσα τῶν 20 ἄλλων καὶ ἀναγκαιότερα καὶ προχειρότερα εἶναι δοκεῖ. Καὶ δὴ πρῶτον ζητεῖται εἰ ἡ ποσότης ἐστὶ γένος ἐν γενικώτατον, καὶ δοκεῖ μή, διότι οὐδὲν γένος κατηγορεῖται παρωνύμως κατὰ τῶν ἰδίων εἰδῶν· ἀλλ' ἡ ποσότης οὕτως ἐστίν. Ἡ μείζων λαμβάνεται ἐν πρώτῳ τῶν Τοπικῶν. Ἡ ἐλάχιστη φανερά· γραμμὴ γὰρ λέγεται ποσὴ, καὶ ἀριθμὸς ποσός. 25

Ἔτι, ἐν παντὶ γένει ἔστι δοῦναι ἐν ἐλάχιστον, ὅπερ ἐστὶ μέτρον τῶν ἄλλων πάντων τῶν ἐν ἐκείνῳ τῷ γένει ὄντων, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Μετὰ τὰ φυσικὰ λέγεται. Ἀλλ' ἐν τῇ ποσότητι οὐκ ἔστιν ἐν ἐλάχιστον ἀλλὰ δύο, δηλονότι ἡ στιγμή καὶ ἡ μονάς. Ἄρα, καὶ τὰ λοιπά.

Ἀλλ' εἷς τὸνναντίον ἐστὶν ὁ Φιλόσοφος. 30

Πρὸς τὸ ζήτημα τοίνυν λέγω, ὅτι ἡ ποσότης ἐστὶ γένος· πᾶν γὰρ τὸ κατηγορούμενον κατὰ πλειόνων καὶ διαφερόντων τῷ εἶδει ἐν τῷ τί ἐστὶ καθ' ἓνα λόγον, ἔτι τε κατιδὸν εἰς τὰ ἑαυτοῦ εἶδη διὰ τῶν εἰδοποιῶν διαφορῶν καὶ λόγον ἄλλον ἔχον παρὰ τὸν λόγον τῶν οἰκείων διαφορῶν, γένος ἐστίν· ἡ δὲ ποσότης τοιαύτη ἐστὶ· κατηγορεῖται | γὰρ ἐν τῷ τί f. 99 ἐστὶ κατὰ διαφερόντων τῷ εἶδει τῆς συνεχοῦς τε καὶ διωρισμένης ποσότητος, καὶ κατηγορεῖται κατ' αὐτῶν καθ' ἓνα λόγον, ὅς ἐστιν ὁ λόγος τοῦ

34 καὶ λόγον — διαφορῶν dans la marge inférieure A, om B

διαίρετοῦ ἢ ἢ ἔστι τι διαίρετόν εἰς μέρη τοῦ αὐτοῦ λόγου, καὶ οὗτος ὁ λόγος ἐστὶν ἔξω τοῦ λόγου τῶν διαφορῶν τῶν διαίρουσῶν αὐτὴν τὴν ποσότητα, οἷον ἔξω τοῦ λόγου τοῦ συνεχοῦς καὶ διωρισμένου.

Δεύτερον, λέγω ὅτι ἔστι γένος γενικώτατον, διότι ἐκεῖνό ἐστι γένος γενικώτατον ὑπὲρ ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο ἐπαναβεβηκὸς γένος, ὡς φησὶν ὁ Πορφύριος· τὴν δὲ ποσότητα οὐδὲν ἔστι γένος ἐπαναβεβηκός. Εἰ γὰρ ἦν τι γένος ἀνώτερον τῆς ποσότητος, τοῦτο ἦν ἂν τὸ ὄν, ἢ ἡ οὐσία, ἢ τὸ συμβεβηκός. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἔν οὐδενὸς γένος ἐστὶ κατὰ τὸν Φιλόσοφον· ἢ δὲ οὐσία κατηγορεῖται τοῦ ποσοῦ οὐκ οὐσιωδῶς καὶ καθ' αὐτό, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός, οἷον τὸ τρίπηχόν ἐστὶν ἄνθρωπος. Οὐδὲν δὲ οὕτω κατηγορούμενόν ἐστι γένος. Ἀλλὰ καὶ τὸ συμβεβηκός οὐκ ἔστι γένος πρὸς τὴν ποσότητα, διότι ὁ λόγος τοῦ γένους ἐστὶν ἔξω τοῦ λόγου τῶν διαίρουσῶν αὐτῶν διαφορῶν, ὡς προείρηται· ὁ δὲ λόγος τοῦ συμβεβηκότητος οὐκ ἔστιν ἔξω τοῦ λόγου τινὸς συμβεβηκότητος, ὥστε οὐδὲ ἔξω τοῦ λόγου τῆς ποσότητος.

Τρίτον, λέγω ὅτι ἔστιν ἓν γένος γενικώτατον, διότι ἔχει ἓνα λόγον νοήσεως κατὰ πάντα τὰ εἶδη αὐτῆς, λαμβανόμενον ἀφ' ἑνὸς τρόπου τῆς ὑπάρξεως ἐν πάσι τοῖς εἶδεσιν· εἴρηται γὰρ ὅτι τὸ λογικὸν γένος τοῦτο ἐστὶν. Ὅτι δὲ ἡ ποσότης οὕτως ἔχει, ὁμολογῶν· ὁ γὰρ ἴδιος τῆς ὑπάρξεως τῆς ποσότητος τρόπος, ἀφ' οὗ λαμβάνεται· ὁ τρόπος τῆς νοήσεως αὐτῆς, οὗτός ἐστιν, ὅτι δίδωσι τῷ ὑποκειμένῳ τὸ εἶναι διαίρετόν αὐτὸ εἰς μέρη τὸν αὐτὸν ἔχοντα λόγον. Ὅθεν ποσότης ἐστὶν ἐκεῖνο ἢ τι ἐστὶ διαίρετόν εἰς μέρη τοῦ αὐτοῦ λόγου καὶ αὕτη ἢ ιδιότης εὐρίσκεται ἐν πάσαις ταῖς ποσότησιν ὁμοίως ταῖς τε συνεχέσι καὶ ταῖς διωρισμέναις· πάσαι γὰρ δι-
25 δόσαι τῷ ὑποκειμένῳ τὸ διαίρετόν εἶναι.

Πρὸς τὸν πρῶτον τοίνυν τῶν ἐκ τοῦ ἐναντίου λόγων βητέον, διὰ τὴν ἐλάττων οὐκ ἔστιν ἀληθῆς, ὅτι ἡ ποσότης δηλονότι παρωνύμως κατηγορεῖται. Ἡ γὰρ γραμμὴ | καὶ τὰ ἄλλα εἶδη τῆς ποσότητος εὐνοῦνται θεωρεῖσθαι ἢ ἐξ ἀφαίρεσεως, ἢ συγκεκριμένως. Εἰ μὲν οὖν θεωροῦμεν τὴν γραμμὴν ἐξ ἀφαίρεσεως, καθὼς ἐστὶν ἢ τι ἐστὶ διαίρετόν, λέγομεν ὅτι ἡ γραμμὴ ἐστὶ ποσότης καὶ οὐ ποσί. Εἰ δὲ λαμβάνομεν ταύτην τῷ λόγῳ τοῦ ὑποκειμένου ἐν ᾧ συγκρίνεται ἢ ἐξ ἀφαίρεσεως θεωρουμένη, ποσότης, οὕτω λέγομεν ὅτι ἡ γραμμὴ ἐστὶ ποσί.

Πρὸς τὸν δεύτερον λέγω, ὅτι ἐν τῇ ποσότητί ἐστὶν ἓν τι ἐλάχιστον, τουτέστιν ἡ μονάς· ἢ γὰρ στιγμὴ πρὸς τὴν μονάδα ἀνάγεται, διότι ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Ἰστέρων λέγεται· „Ἡ στιγμὴ ἐστὶ μονὰς θέσιν ἔχουσα,” τουτέστιν ἀδιαίρετόν τι ἔχον θέσιν. Ὅθεν ἢ στιγμὴ προστίθῃσι τῇ μονάδι τὴν θέσιν ἐν τῷ συνεχεῖ, καὶ διὰ τοῦτο ἡ μονάς ἐστὶ πρῶτον ἔσχατον.

Δεύτερον, ζητεῖται εἰ ἡ διαίρεσις τοῦ ποσοῦ ἀνάγεται ὑπὸ τινος τῶν

διωρισμένων διαίρεσεων. Καί φημι ἄνευ ἐπιχειρημάτων, ὅτι· ναί· ἔστι· γὰρ γένους εἰς εἶδη διαίρεσις· διὸ καὶ οὗ φησι· τῶν ποσῶν τὸ μὲν ἔστι· συνεχές, τὸ δὲ διωρισμένον, ἀλλὰ τοῦ ποσοῦ.

Τρίτον, ζητεῖται· εἰ αἱ διαίρεσεις αἱ δύο τοῦ ποσοῦ εἰσι παντάπασιν ἕτεραι. Καί φημι ἄνευ ἐπιχειρημάτων, ὅτι· οὐχί, ἀλλ' εἰσι δύο διαφέ- ρουσαι τῷ μᾶλλον καθόλου καὶ ἧττον καθόλου· ἢ γὰρ δευτέρα ὑπὸ τὴν πρώτην ἔστιν.

Τέταρτον, ζητεῖται· διατί· οὐχ ὠρίσατο ἢ ὑπέγραψεν ὁ Φιλόσοφος τὴν ποσότητα. Καί φημι ἄνευ ἐπιχειρημάτων, ὅτι· οὐ διὰ τοῦτο οὐχ ὑπέγραψε, διότι· οὐκ ἔστι γένος γενικώτατον· δέδεικται γὰρ ὅτι ἔστιν· ἀλλὰ διότι τὰ ποσὰ τὰ μὲν εἰσι καθ' αὐτά, τὰ δὲ κατὰ συμβεβηκός. Πρὸ γοῦν τῆς διαίρεσεως καὶ διακρίσεως αὐτῶν, οὐχ οἷόν τε ἦν ὀρίσασθαι τὴν ποσότητα ἢ ὑπογράψαι· εἰ δὲ μή, ἔδοξεν ἂν τῷ αὐτῷ λόγῳ καὶ τὸ καθ' αὐτὸ ποσὸν καὶ τὸ κατὰ συμβεβηκός συμπεριλαμβάνειν. Μετὰ ταῦτα δὲ οὐχ ὑπογράφει, διότι ἀρκεῖται τῇ ἰδιότητι τοῦ ποσοῦ, ἧτις ἔστι τὸ κατ' αὐτὴν ἴσον τι καὶ ἄνισον λέγεσθαι· ἀρκούντως γὰρ δυνάμεθα εἰδέναί· καὶ διακρίνειν τὴν ἂν εἴη ἐν τῷ τῆς ποσότητος γένει διὰ τῆς εἰρημένης ἰδιότητος. f. 100

Πέμπτον, ζητεῖται· διατί προέβηκε τὸ συνεχές τοῦ διωρισμένου ἐν τῇ διαίρεσει, ἐν δὲ τῇ ἐπεξεργασίᾳ προέβηκε τὸ διωρισμένον. Καί δεῖ λέγειν ὅτι τὸ συνεχές πρότερον ἔστι τοῦ διωρισμένου, διότι· τὸ συνεχές πρότε- ρόν ἔστι τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ γινομένου ἐκ τῆς διαίρεσεως τοῦ συνεχοῦς. Ἄλλ' ἐπειδὴ οὐ παντός ἀριθμοῦ ἔστι πρότερον· οὐ γὰρ πᾶς ἀριθμὸς ἐκ τῆς διαίρεσεως τοῦ συνεχοῦς γίνεται· διὰ τοῦτο οὐχ ἀπλῶς ἔστι πρότερον τὸ συνεχές τοῦ διωρισμένου. Ἄλλω δὲ τρόπῳ πρότερον ἔστι τὸ διωρισ- μένον τοῦ συνεχοῦς ὡς μᾶλλον καθόλου· ὁ γὰρ ἀριθμὸς ἔστι μέτρον πάντων, καὶ τῶν οὐσιῶν καὶ τῶν συμβεβηκότων, καὶ τῶν οὐσιῶν καὶ τῶν σωματικῶν καὶ τῶν ἀσωμάτων, τὸ δὲ συνεχές συμβαίνει μόνον ταῖς σωματικαῖς οὐσίαις. Ὅσον γοῦν πρὸς ἑαυτά, οὐδέτερόν ἔστι τοῦ ἑτέρου πρότερον μᾶλλον, ἀλλ' ἐκάτερόν ἔστι πρότερον τοῦ λοιποῦ δι' ἄλλην καὶ ἄλλην αἰτίαν. Ὅσον δὲ πρὸς τὴν σχέσιν τοῦ γένους ὑφ' ᾧ διαίρουνται, εἰσὶν ἅμα· τὰ γὰρ εἶδη τοῦ αὐτοῦ γένους εἰσὶν ἴσα καὶ ἅμα. Ἴνα γοῦν τὴν ἐκατέρωθεν αὐτῶν ἰσότητα παραστήσῃ, προέταξεν ἀλλήλων ταῦτα ἐναλλάξ. Εἰ δὲ θάτερον τούτων κἂν τῇ διαίρεσει κἂν τῇ ἐπεξεργασίᾳ προέταξεν, ἔδοξεν ἂν ἐκεῖνο τοῦ λοιποῦ πρότερον εἶναι ἀπλῶς.

Ἑκτον, ζητεῖται· περὶ τῆς αὐταρκείας τῶν εἰδῶν τῆς ποσότητος. Καί λέγω, ὅτι ποσότης ἔστιν αὐτὴ ἢ διαιρετότης καὶ τὸ μέτρον, ὅπερ δεῖ εἶναι τῷ μετρητῷ ἴσον. Ἡ τοίνυν μέτρον ἔστι τῶν ἐνεργείᾳ πολλῶν καὶ διηρη- μένων, ἢ τῶν δυνάμει. Εἰ μὲν οὖν τῷ πρώτῳ τρόπῳ, ἢ εἰσὶν οὕτω διηρη- μένα καὶ πολλὰ ἐνεργείᾳ ὥστε καὶ πάντα αὐτοῦ τὰ μέρη ἅμα εἶναι, ἢ οὕτως ὥστε μὴ εἶναι ἅμα ἀλλ' ἐν τῇ διαδοχῇ. Τῷ μὲν οὖν πρώτῳ τρόπῳ

ἐστὶν ὁ ἀριθμὸς· τοῦ γὰρ ἀριθμοῦ τὰ μέρη ἅμα εἰσὶν· τῷ δὲ δευτέρῳ ὁ λόγος· ἐν γὰρ τῷ γίνεσθαι τὸ εἶναι ἔχει καὶ οὐδὲν τῶν αὐτοῦ μορίων ὑπομένει, ἐπεὶ ὁ λόγος ἐστὶ τομὴ τις τοῦ ἀέρος γινομένη διὰ φωνῆς. Εἰ f. 100^v δὲ τῶν δυνάμει πολλῶν καὶ διχρημένων πραγμάτων μέτρον ἐστὶν ἡγουν
 5 τῶν σωμάτων, τοῦτο πάλιν ἐστὶ διχῶς· ἢ γὰρ τοῦ σώματος ἐστὶ μέτρον καθὸ σῶμα, ἢ τοῦ σώματος καθὸ ἐστὶ κινητόν. Εἰ μὲν οὖν κατὰ τὸν πρῶτον τρόπον, ἐπεὶ τὰ πολλὰ δυνάμει νοοῦνται ἐν τῷ σώματι· τριχῶς· ἢ κατὰ μήκος, ἢ κατὰ πλάτος, ἢ κατὰ βάθος· εἰ μὲν μετρεῖ τὸ μέτρον κατὰ τὸ μήκος, ἐστὶν ἡ γραμμὴ· εἰ δὲ κατὰ τὸ πλάτος, ἢ ἐπιφάνεια· εἰ
 10 δὲ κατὰ τὸ βάθος, τὸ σῶμα, καὶ νοοῦμεν σῶμα τὴν οὐσίαν, ἣτις μετρεῖται αὐταῖς ταῖς τρισι διαστάσεσιν. Εἰ δὲ μέτρον ἐστὶ τοῦ σώματος καθὸ κινητόν, τοῦτο πάλιν διχῶς· ἢ καθόσον κινεῖται, ἢ καθόσον ἡρεμεῖ· τῷ μὲν οὖν πρώτῳ τρόπῳ ἐστὶν ὁ χρόνος· ἐστὶ γὰρ μέτρον τῆς τοῦ κινουμένου κινήσεως· τῷ δὲ δευτέρῳ ἐστὶν ὁ τόπος, ὅς ἐστι μέτρον τοῦ κινητοῦ
 15 σώματος καθὸ ἡρεμεῖ ἐν τῷ τόπῳ.

Δόξειεν δ' ἂν μὴ εἶναι ἱκανὴ, ἢ διαίρεσις, διότι ἡ μονὰς ἐστὶ ποσότης καὶ ἡ στιγμὴ, καὶ ὅμως οὐκ εἰσὶ συνεχῆ ἢ διωρισμένα. Ὅτι δὲ εἰσὶ ποσότητες, ὀφθαλμῶν ἐντεῦθεν· πρῶτον μὲν, ὅτι οὐκ ἂν ἐγένοντο ἐξ αὐτῶν ποσότητες, εἰ μὴ ἦσαν ποσότητες καὶ αὐτά, ὥσπερ ἐκ μὴ οὐσιῶν ἀδύ-
 20 νατον γίνεσθαι οὐσίαν· δεύτερον δέ, ὅτι ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ πέρασ εἰσὶν ἐν τῷ αὐτῷ γένει· μετ' ἐκείνου οὐδ' ἐστὶν ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ πέρασ· ἀλλ' ἡ στιγμὴ ἐστὶν ἀρχὴ καὶ πέρασ τῆς γραμμῆς· ποσότης ἄρα ἐστὶν ἡ στιγμὴ, ὥσπερ καὶ ἡ γραμμὴ.

Πρὸς τὸ πρῶτον τοίνυν ῥητέον ὅτι, ὥσπερ ἐκ τοῦ μηδενὸς οὐ γίνεται
 25 οὐσία, οὕτως ἐκ τοῦ μηδενὸς οὐ γίνεται ποσότης· γίνεται μόντο οὐσία ἐκ τινῶν, ἃ τρόπῳ τινὶ εἰσὶν οὐσία· ἀτελεῖς, διότι εἰσὶν ἀρχαὶ τῆς πρώτης καὶ τελείας οὐσίας· οὕτω καὶ ἐκ τῶν ποσοτήτων, αἳ οὐκ εἰσὶ ποσότητες τέλειαι, ἀλλὰ μόνον τρόπῳ τινὶ, γίνεται ποσότης.

Πρὸς τὸ δεύτερον ῥητέον, ὅτι ἐκεῖνό ἐστιν ἀληθὲς περὶ τῆς ποιητικῆς
 30 ἀρχῆς καὶ συνημμένης ἀλλ' οὐ πάσης ἀρχῆς· καὶ ἡ στιγμὴ οὐκ ἐστὶν ἀρχὴ ποιητικὴ τῆς γραμμῆς· οὐ γὰρ ποιεῖ τὴν γραμμὴν ἢ στιγμὴν, οὐδὲ ἐκ στιγμῶν ἢ γραμμῆς γίνεται, ἀλλ' ἐστὶν ἐξωτερικὴ ἀρχὴ καὶ ἀρκτική· ἢ δὲ
 f. 101 τοιαύτη ἀρχὴ οὐκ ἐστὶν ἀεὶ τοῦ αὐτοῦ γένους τῷ οὐδ' ἐστὶν ἀρχὴ, | ὥσπερ ἡ ἀρχὴ τοῦ χρόνου οὐκ ἐστὶ χρόνος, καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως καὶ
 35 ἐπ' ἄλλων ὁμοίως πολλῶν.

Ἐξ ὁμομον, ζητεῖται περὶ αὐτῶν τῶν εἰδῶν τῆς ποσότητος καθ' αὐτά, καὶ πρῶτον περὶ τοῦ ἀριθμοῦ, εἰ ἐστὶ ποσότης, καὶ δοκεῖ μὴ, διότι ὁ ἀριθμὸς σύγκαιται ἐκ μονάδων, αἵτινες οὐκ εἰσὶ ποσότητες· οὐ γὰρ δι-

αιρούνται· οὐδεμία δὲ ποσότης ἐστὶν ἧτις σύγκειται ἐκ μὴ ποσοτήτων, ὥσπερ ἐκ μὴ οὐσιῶν οὐ γίνεται οὐσία.

Ἄλλὰ τοῦναντίον ὁ Φιλόσοφος βούλεται, καὶ λόγῳ δὲ τοῦτο δείκνυται. Ὅτι διαιρετόν ἐστιν εἰς πλείω μέρη, ποσότης τοῦτό ἐστιν, ὡς ἐκ τοῦ λόγου φαίνεται· τῆς ποσότητος ἐν πέμπτῳ τῶν Μετὰ τὰ φυσικά· ὁ δὲ ἀριθμὸς ἐστὶ τοιοῦτος, ὡς τῇ ἐπαγωγῇ, ὁ γὰρ εἶναι ὅτι ἔχει δύο μέρη, καὶ τριάς, ὡς τρία, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως· ὁ ἀριθμὸς ἄρα ἐστὶ ποσότης. Πρὸς δὲ τὸν ἐκ τοῦ ἐναντίου λόγον φημί, ὅτι τὸ συγκείμενον ἐκ μὴ ποσῶν ἄπερ οὐδενὶ τρόπῳ εἰσὶ ποσὰ οὔτε δυνάμει, οὔτε ἐνεργείᾳ, οὔτε καθ' αὐτά, οὔτε κατὰ ἀναγωγὴν, τοῦτο οὐκ ἐστὶ ποσότης. Ἄλλ' ὁ ἀριθμὸς σύγκειται ἐκ τινῶν ἄπερ, εἰ καὶ μὴ εἰσὶ ποσὰ εἰδικῶς, εἰσὶ μέντοι γε ποσὰ δυνάμει καὶ κατὰ ἀναγωγὴν, ἐφόσον ἐν τῇ δυνάμει τῶν μονάδων κείτῃ τὸν ἀριθμὸν ἐκ τῆς αὐτῶν ἀθροίσεως τίκτεσθαι.

Δεύτερον, ζητεῖται εἰ ὁ ἀριθμὸς ἐστὶν ἐν τῷ ἔξω τῆς ψυχῆς πράγματι, ἢ ἐν τῇ ψυχῇ μόνον ὡς ἐν ὑποκειμένῳ. Καὶ φημί ἄνευ ἐπιχειρημάτων, ὅτι ἐστὶν ἐν τῷ πράγματι, διότι οὐδὲν αἰσθητὸν καθ' αὐτό ἐστὶν ἐν τῇ ψυχῇ ὡς ἐν ὑποκειμένῳ. Ὁ δὲ ἀριθμὸς ἐστὶν αἰσθητὸν καθ' αὐτό· ὁ γὰρ Φιλόσοφος ἐν τῷ Περὶ ψυχῆς ἀπαριθμούμενος τὰ κοινὰ αἰσθητά, φησὶν ὅτι ὁ ἀριθμὸς καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὰ λοιπὰ εἰσὶν αἰσθητὰ κοινὰ· τὰ δὲ κοινὰ αἰσθητὰ εἰσὶν αἰσθητὰ καθ' αὐτά, ὡς ἐκεῖ φησὶν ὁ Φιλόσοφος.

Δεῖ δὲ εἰδέναι ὅτι ὁ ἀριθμὸς ἐστὶ τριχῶς· ὁ ἀριθμητὸς καὶ ὁ ἀριθμῶν καὶ ὁ ἀριθμοῦμεν. Ὁ μὲν οὖν πρῶτος οὐκ ἐστὶ ποσότης, ἀλλ' ἐν ἐκάστῳ γένει δύναται εἶναι ὡς πρᾶγμα ἀριθμούμενον· ὁ δὲ δεύτερός ἐστὶν ἢ ψυχῇ ἢ ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς ψυχῆς, καὶ οὐκ ἐστὶ ποσότης ἀλλ' οὐσία· ὁ δὲ τρίτος πάλιν διχῶς λαμβάνεσθαι δύναται· ἢ ὡς ὁ ἀριθμητικὸς λόγος ὁ ἐν τῇ ψυχῇ, ἢ ὡς διάθεσις τις ἐν τῷ πράγματι ἀνταποκρινομένη τῷ λόγῳ τῷ ἐν τῇ ψυχῇ διὰ τὸ πάντα λόγον ἐν τῇ ψυχῇ ἀνίσχειν ἀπὸ τινος ἐν τῷ πράγματι ὑπάρχοντος, καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἐν τῇ ψυχῇ ἀριθμητικὸν λόγον δεῖ ἔχειν διάθεσιν τινα ἐν τῷ πράγματι ἀνταποκρινομένην αὐτῷ. Οὕτω τοίνυν ὁ ἀριθμὸς ὡς ἀριθμοῦμεν κατὰ μὲν τὸ πρῶτον σημαίνόμενόν ἐστὶν ἐν τῇ ψυχῇ ὡς ἐν ὑποκειμένῳ, καὶ οὐδέ ἐστὶ τότε ποσότης, ἀλλὰ μᾶλλον ποιότης· ἐστὶ γὰρ ἕξις τις ἐνυπάρχουσα τῇ ψυχῇ· κατὰ δὲ τὸ δεύτερον σημαίνόμενόν ἐστὶν ἐν τῷ ἔξω τῆς ψυχῆς πράγματι.

Δεύτερον, ζητεῖται περὶ τοῦ λόγου εἰ ἐστὶ ποσότης. Καὶ δόξειεν ἂν εὐθὺς μὴ εἶναι, διότι ὁ λόγος κινεῖ τὴν ἀκοήν, καὶ πᾶν τοιοῦτον παθητική ἐστὶ ποιότης, ἢ ἐστὶ τρίτον ποιότητος εἶδος, ὡς προΐων φησὶν ὁ Φιλόσοφος. Ἔστιν ἄρα ὁ λόγος ποιότης. Ἄλλ' ὅπερ ἐστὶν ἐν τῷ γένει τῆς ποιότητος, οὐκ ἐστὶ ποσότης.

Ἔτι, οὐδὲ διωρισμένη ποσότης δύναται εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον συνεχῆς· μετρεῖται γὰρ μακρᾶ καὶ βραχεῖα συλλαβῇ, ὡς ἐν τῷ γράμματι φησὶν ὁ

Φιλόσοφος. Τὸ δὲ μακρὸν καὶ βραχὺ ἰδιότητές εἰσι τῆς συνεχοῦς ποσότητος, οὐ τῆς διωρισμένης.

Ἄλλ' εἰς τοῦναντίον ἀρκεῖ ὁ Φιλόσοφος.

Πρὸς τὸ ζήτημα δεῖ λέγειν, ὅτι ἡ φωνή ἢ ὁ λόγος, καθὸ ἐστὶν ἐν τῇ προφορᾷ, διχῶς δύναται θεωρεῖσθαι· ἢ ὡς αὐτὴ ἡ φωνή ἢ προφερομένη, ἢ ὡς τὸ πλῆθος τῶν μερῶν τῆς φωνῆς τῶν προφερομένων τῶν διωρισμένων καὶ διαδεχομένων ἀλλήλα. Τῷ μὲν οὖν πρώτῳ τρόπῳ ἐστὶν ἐν τῷ τρίτῳ εἶδει τῆς ποιότητος, ὡς ἐλέγετο ἐν τῷ πρώτῳ ἐπιχειρήματι· τῷ δὲ δευτέρῳ τρόπῳ ἐστὶν ἐν τῷ γένει τῆς ποσότητος καὶ ἐν τῷ διωρισμένῳ, ἧγουν ἐστὶ διωρισμένη ποσότης· ὧ γὰρ ἐστὶ τι διαιρετὸν εἰς μέρη τοῦ αὐτοῦ λόγου μὴ συνάπτοντα πρὸς τινα κοινὸν ὄρον ἐστὶ ποσότης διωρισμένη· οὕτω δὲ ἔχει ὁ λόγος κατὰ τὸ δεύτερον σημαίνοντα λαμβανόμενος· διαδεχομένων δὲ ἀλλήλα μερῶν εἶπον πρὸς διαστολήν τοῦ ἀριθμοῦ, οὕτως ποσοῦ ὄντος διωρισμένου, ὁμοίως τὰ μέρη μένουσι.

f. 102 Πρὸς τὸν πρώτον τοίνυν λόγον φημί, ὅτι ὁ λόγος καθ' ἓνα λόγον ἐστὶν ἐν τῷ γένει τῆς ποιότητος, κατ' ἄλλον δὲ λόγον ἐστὶ ποσότης, καὶ τοῦτο οὐδὲν κωλύει· τὸ γὰρ αὐτὸ κατὰ διάφορον λόγον ὑπὸ διαφόρους κατηγορίας ἀνάγεσθαι δύναται.

Πρὸς τὸν δεύτερον λόγον δεῖ λέγειν, ὅτι τὸ μακρὸν καὶ βραχὺ καθ' αὐτὰ ἐστὶν ἰδιότης τῆς συνεχοῦς ποσότητος ἧγουν τοῦ χρόνου· κατὰ συμβεβηκὸς δὲ δύναται εἶναι καὶ τῆς διωρισμένης· ὁ γὰρ λόγος λέγεται μακρὸς ἢ βραχύς, ὁμοίως καὶ τὰ μέρη τοῦ λόγου ἧγουν αἱ συλλαβαί, κατὰ συμβεβηκὸς τῷ λόγῳ τοῦ χρόνου τῆς προφορᾶς· βραχεῖα γὰρ συλλαβὴ λέγεται ἢ ἓνα χρόνον ἔχουσα προφορᾶς, μακρὰ δὲ ἢ δύο.

25 Τρίτον, ζητεῖται περὶ τοῦ χρόνου εἰ ἐστὶ ποσότης καθ' αὐτό. Καὶ δοκεῖ μὴ· πρῶτον μὲν ἀξιῶματι τοῦ Φιλοσόφου ἐν τῶν Μετὰ τὰ φυσικὰ λέγοντος, ὅτι ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος εἰσι ποσότητες κατὰ συμβεβηκὸς· δεύτερον δέ, καὶ λόγῳ· τὸ γὰρ καθ' αὐτὸ μὴ διαιρετὸν οὐκ ἐστὶ ποσότης καθ' αὐτό· ὁ δὲ χρόνος οὐκ ἐστὶ καθ' αὐτὸ διαιρετὸς ἀλλὰ κατ' ἄλλο· φησὶ γὰρ εἶναι αὐτὸν διαιρετὸν κατὰ τὴν κίνησιν ὁ Φιλόσοφος ἐν τοῖς Φυσικοῖς.

Ἄλλ' εἰς τοῦναντίον ἐστὶν ὁ Φιλόσοφος συναριθμῶν τὸν χρόνον τοῖς εἶδεσι τῆς ποσότητος.

36 Δεῖ τοίνυν εἰδέναι πρὸς τοῦτο τὸ ζήτημα δύο τινά· ὅτι ὁ χρόνος ἐστὶ ποσότης, καὶ ὅτι οὐκ ἐστὶ ποσότης πρώτως. Καὶ τὸ πρῶτον δείκνυται οὕτως. Ἐκεῖνό ἐστὶ ποσότης καθ' αὐτὸ ὧ τί ἐστὶ διαιρετὸν εἰς μέρη τοῦ αὐτοῦ λόγου, ὡς εἴρηται· ὁ δὲ χρόνος ἐστὶ τοιοῦτος· ἐστὶν ἄρα ποσότης καθ' αὐτό.

Ἔτι, ὃ ἀρμόττει ἢ ἰδιότης τῆς ποσότητος καθ' αὐτό, τοῦτό ἐστι ποσότης καθ' αὐτό· ἀρμόττει δὲ τῷ χρόνῳ τὸ κατ' αὐτὸν ἴσον τι καὶ ἄνισον λέγεσθαι· χρόνος γὰρ τις ἴσος καὶ ἄνισος ἐτέρῳ λέγεται χρόνῳ.

Ἔτι, τὸ μέτρον εἶναι· ἐστὶ γὰρ ὁ χρόνος καθ' αὐτὸν μέτρον κινήσεως· ταῦτα δὲ ἀμφοτέρω ἴδια εἰσὶ τῆς ποσότητος, εἰ καὶ διαφόρως· τὸ μὲν γὰρ κατ' αὐτὴν λέγεσθαι τὸ ἴσον καὶ ἄνισον ἐστὶν οὐσιώδης ἰδιότης τῆς ποσότητος· τὸ δὲ μέτρον εἶναι αὐτῇ ἀπλῶς ἐστὶν ἴδιον, ὡς τοῦ ἀνθρώπου τὸ γελαστικόν.

Τὸ δὲ δεύτερον, δηλοῦν ὅτι οὐκ ἐστὶ ποσότης πρώτως, δείκνυται οὕτως. Καθὼς ἐστὶ τι διαιρετόν, οὕτως ἐστὶ καὶ ποσότης· ἀλλ' ὁ χρόνος οὐκ ἐστὶ διαιρετόν πρώτως, ἀλλὰ διὰ τὴν κίνησιν, καὶ ἡ κίνησις αὐτῆς διὰ τὸ μέγεθος ἐφ' ᾗ ἡ κίνησις γίνεται· ὁ χρόνος ἄρα οὐκ ἐστὶ ποσότης πρώτως, εἰ καὶ ἐστὶ ποσότης καθ' αὐτό, ὡσπερ αὕτη ἡ πρότασις· ὁ Σωκράτης ἐστὶ ζῷον, ἐστὶν ἀληθὴς καθ' αὐτὴν, οὐ μέντοι γέ ἐστὶν ἀληθὴς πρώτως, ἀλλὰ μᾶλλον ἐστὶν ἀληθὴς πρώτως ἢ λέγουσα· ὁ ἄνθρωπος ἐστὶ ζῷον. Οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὸ μέγεθος ἐστὶ πρότερον ποσότης ἢ ὁ χρόνος, εἰ καὶ ὁ χρόνος ἐστὶ ποσότης καθ' αὐτό.

Τότε ἀποκρίνομαι πρὸς τὰ ἐπιχειρήματα· πρὸς μὲν τὸ πρῶτον, ὅτι ὁ Φιλόσοφος λέγει τὸν χρόνον εἶναι κατὰ συμβεβηκὸς ποσότητα διὰ τοῦτο μόνον, διότι ὁ χρόνος οὐκ ἐστὶ πρώτως ποσότης, κατὰ συμβεβηκὸς λέγων τὸ οὐ πρώτως, ἐπεὶ καὶ τῷ καθ' αὐτό πολλάκις ἀντὶ τοῦ πρώτως χρῆται.

Πρὸς δὲ τὸ δεύτερον, ὅτι ὁ χρόνος εἰδικῶς ἐστὶν καθ' αὐτὸν διαιρετός, ἢ τοῦθ' ὃ τί ἐστὶ διαιρετόν, ποιητικῶς μέντοι γε τῷ χρόνῳ ἢ διαιρετότης ἀπὸ τῆς κινήσεως ἔρχεται.

Τέταρτον, τὸ αὐτὸ ζητεῖται καὶ περὶ τοῦ τόπου. Καὶ φημι πρὸς τοῦτο τὸ ζήτημα ἄνευ ἐπιχειρημάτων, ὅτι διάφοροι περὶ τοῦτο γεγονάσι δόξαι· ἡ δὲ μάλιστα κοινὴ, ἐστὶν, ὅτι ὁ τόπος ἔχει ἐν ἑαυτῷ δύο τινά, θάτερον ὑλικόν, τὸ δὲ ἕτερον εἰδικόν. Τὸ μὲν οὖν ὑλικόν ἐστὶν ἢ ἐπιφάνεια τοῦ περιέχοντος σώματος· τὸ δὲ εἰδικόν ἐστὶν ἢ συντηρητικὴ τοῦ ἐν αὐτῷ ζῆτος δύναμις. Ὅσον γοῦν πρὸς τὸ ἐν αὐτῷ ὑλικόν ὁ τόπος ἐστὶ ποσότης, καὶ οὐ διαφέρει κατὰ τὸ εἶδος τῆς ἐπιφανείας· ἀλλ' ὅσον πρὸς τὸ εἰδικόν οὐκ ἐστὶ ποσότης ἀλλὰ μᾶλλον ποιότης τις διὰ τὸ τὴν φυσικὴν δύναμιν ὑπὸ τὸ δεύτερον εἶδος ἀνάγεσθαι τῆς ποιότητος. Ἀλλ' αὕτη ἡ δόξα ἐλέγχεται, διότι τὸ συμβεβηκὸς εἶδος τι ἐστὶν ἀπλοῦν κατὰ τὴν ἰδίαν ὑπαρξιν, καὶ οὐδὲν συμβεβηκὸς ἐστὶ σύνθετον ἐξ ὑλης καὶ εἶδους, εἰ καὶ ἐκ ποσοτικῶν μερῶν δύναται σύνθετον εἶναι. Εἰ τίνυν οὐδὲν συμβεβηκὸς οὕτως ἔχει, οὐδὲ ὁ τόπος συμβεβηκὸς ὢν, οὐκ ἄρα τὰ δύο ἐκεῖνα εἰσὶν οὐσιώδη τοῦ τόπου, ὡς ἐλέγετο, ἀλλὰ μόνον τὸ ἕτερον ἐκείνων, ὅπερ ἐστὶν ἢ ἐπιφάνεια τοῦ περιέχοντος σώματος. Διὰ τοῦτο ἄλλοι πρὸς τοῦτο τὸ ζήτημα ἄλλως λέγουσι· προὑποτιθέασι· γὰρ τὸ τί ἐστὶν ὁ τόπος, ὅτι

ἔστι· τὸ πέρασ τοῦ περιέχοντος ἀκίνητον, ὡς ἐν τετάρτῳ τῶν Φυσικῶν λέγεται· ὥστε τὸ ἀκίνητον εἶναι· τὴν εἰδικωτέραν τυγχάνειν τοῦ τόπου διαφορὰν.

Ἔτι, ὑποτιθέασιν ὅτι ἐν τῷ ὀρισμῷ τοῦ συμβεβηκότος κείσθαι δεῖ τὸ ἴδιον ὑποκείμενον· οὕτως ἄρα καὶ ἐν τῷ ὀρισμῷ τοῦ τόπου ὅς ἐστι συμβεβηκός. Τὸ δὲ ὑποκείμενον τοῦ τόπου ἐστὶν ἡ ἐσχάτη ἐπιφάνεια τοῦ περιέχοντος σώματος· ὅθεν ἀφίκει καὶ τοῦτο κείσθαι ἐν τῷ ὀρισμῷ τοῦ τόπου· καὶ ἐπειδὴ τὸ ἀκίνητον εἶναι· ἐστὶν εἰδικωτέρα διαφορὰ ἐν τῷ ὀρισμῷ τοῦ τόπου, καὶ τοῦτό ἐστι· τῷ λόγῳ τῆς τοσσηδε διαστάσεως πρὸς τὴν σφαῖραν, διὰ τοῦτο ὁ τόπος οὐσιωδῶς ἐστὶν αὐτῇ ἢ πρὸς τὴν σφαῖραν 10 διαστάσις, καὶ αὕτη ἢ διάστασις ἐστὶν ἐν τῷ πέρατι τοῦ περιέχοντος· ἐπέκεινα δὲ ταύτῃ τῇ πρὸς τὴν σφαῖραν διαστάσει· ἔπεται ἡ συντηρητικὴ δύναμις τοῦ ἐν τῷ τόπῳ, ὥστε ταύτην τὴν δύναμιν μὴ εἶναι τὸν τόπον οὐσιωδῶς, ἀλλ' ἔπεσθαι τῷ τόπῳ καὶ εἶναι τοῦ τόπου ἰδιότητα, καὶ διὰ 15 τοῦτο ἐν τῷ ὀρισμῷ τοῦ τόπου τίθεται· τὸ πέρασ τοῦ περιέχοντος, ὡς τὸ ὑποκείμενον τίθεται· ἐν τῷ ὀρισμῷ συμβεβηκός.

Τούτων ὑποτεθέντων, λέγουσιν ὅτι ὁ τόπος οὐκ ἐστὶ ποσότης καθ' αὐτό· καὶ τούτου ὁ λόγος ἐστὶν ὅτι ὥτινι οὐχ ἀρμόττει καθ' αὐτὸ τὸ ὄν ἐκ τοῦ λόγου τοῦ οὐσιώδους τῆς ποσότητος, τοῦτο οὐκ ἐστὶ ποσότης καθ' αὐτό· 20 ὁ δὲ τόπος οὕτως ἔχει· ἄρα, καὶ τὰ λοιπά. Ἡ ἐλάττων δείκνυται, ὅτι ἐκ τοῦ λόγου τοῦ οὐσιώδους τῆς ποσότητός ἐστὶ τὸ εἶναι τὴν ποσότητα ἐκεῖνο ὃ τι διαιρετόν ἐστὶν εἰς μέρη τοῦ αὐτοῦ λόγου· τοῦτο δὲ οὐχ ἀρμόττει τῷ τόπῳ καθ' αὐτό, ἀλλ' ἐνυπάρχει τοῦτο αὐτῷ μόνον τῷ λόγῳ τοῦ ὑποκειμένου, δηλονότι τῷ λόγῳ τοῦ πέρατος τοῦ περιέχοντος· τὸ δὲ 25 ὑποκείμενον οὐκ ἐστὶν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ συμβεβηκότος. Καὶ ὅτι τὸ πέρασ τοῦ περιέχοντος ἐστὶν ὑποκείμενον τοῦ τόπου, δείκνυται· διότι κείται ἐν τῷ ὀρισμῷ τοῦ τόπου· ὁ τόπος ἄρα οὐκ ἐστὶ ποσότης καθ' αὐτό.

Ἔτι, τοῦτο καὶ ἐτέρωθεν δῆλον, ὅτι ὁ τόπος εἰδικῶς ἐστὶν ἡ τοσσηδε 30 f. 108^v διάστασις πρὸς τὴν σφαῖραν· αὕτη δὲ ἢ διάστασις | οὐκ ἐστὶ ποσότης καθ' αὐτό, ἀλλ' ἐστὶν ἐπόμενόν τι τῇ ποσότητι καὶ ταύτῃ οἷον ἐφ' ὀρυμένον· ὃ δὲ, ἔπεται· πάλιν ἢ συντηρητικὴ τοῦ ἐν τόπῳ δύναμις.

Ἔτι, καὶ διὰ τοῦτο, ὅτι ὅσῳ τὰ φυσικὰ σώματά εἰσι προσεχέστερα τοῖς ἑαυτῶν τόποις τοῖς φυσικοῖς, τοσοῦτον μάλλον κινεῦνται διὰ τὴν συντηρητικὴν ταύτην δύναμιν τοῦ ἐν τόπῳ, τὴν ἐπομένην τῷ τόπῳ.

Ἄρα· ὅτι μὲν οὐκ ἐστὶ ποσότης καθ' αὐτὸν ὁ τόπος, δῆλον ἐστὶν ἐκ τῶν εἰρημένων· ὅτι δὲ ἐστὶ ποσότης ὅλως, δῆλον ἐκ τοῦ τὴν ἰδιότητα τῆς ποσότητος ἔχειν, εἰ καὶ μὴ καθ' αὐτό. Καὶ ὅτι ἐστὶν ἕτερον εἶδος ποσότητος παρὰ τὴν ἐπιφάνειαν, δῆλον· τὸ αὐτὸ μὲν γὰρ ἐστὶν ὁ τόπος 35